

Niemiecki Bundestag
18. kadencja

Odpowiedź rządu federalnego

na zapytanie poselskie posłów Azize Tank, Hubertusa Zdebela, Sevim Dağdelen, innych posłów oraz klubu parlamentarnego DIE LINKE.

Druk nr. 18/3658

Zagrożenie społecznych praw człowieka wynikające z wydobycia gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego a odpowiedzialność Niemiec.

Uwagi wstępne zapytujących

Organizacje ekologiczne takie jak Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland [BUND – Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Środowiska i Przyrody Niemiec] i Naturschutzbund Deutschland e.V. [NABU – Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Środowiska Niemiec] od lat ostrzegają przed negatywnym skutkami niekonwencjonalnej i ryzykownej metody wydobycia gazu łupkowego poprzez szczelinowanie hydrauliczne, szczególnie w zakresie jej szkodliwego oddziaływania na ludzi, zwierzęta i środowisko naturalne. W zamian postulują „podjęcie kroków, mających na celu ograniczenie zużycia gazu oraz konsekwentne odchodzenie od paliw kopalnych na rzecz odnawialnych źródeł energii” (zob. www.bund.net/publikationen/bundleter/42014/fracking_gesetz/ sowie www.nabu.de/themen/energie/fossilebrennstoffe/erdgas/16970.html).

Wydobycie gazu metodą szczelinowania hydraulicznego może w znacznym stopniu ograniczyć podstawowe społeczne prawa człowieka. Dotyczy to prawa do ochrony zdrowia (art. 12 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych), szczególnie zobowiązania państw sygnatariuszy do poprawy higieny środowiska w celu ochrony ludzi przed szkodliwymi dla nich emisjami; prawa dostępu do czystej wody (art. 11 i 12 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych) oraz zobowiązania państw sygnatariuszy do nie zanieczyszczania lub niszczenia środowiska naturalnego – w tym pól uprawnych, które są niezbędne do produkcji żywności – przez ścieki przemysłowe itp., jak również prawa do godnego mieszkania, które chroni ludzi m.in. przed eksmisjami (art. 11 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych).

Państwa członkowskie, które sygnowały Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, mają prawo do określania warunków wykorzystywania swoich zasobów energetycznych, „o ile uwzględniają potrzebę zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego” (patrz <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0070&from=PL>).

Według stanowiska organizacji UNANIMA pod tytułem „Hydraulic fracturing for natural gas: A new threat to human rights” [„Wydobycie gazów ziemnych metodą szczelinowania hydraulicznego: nowe zagrożenie dla praw człowieka”], przedstawionego 19 sierpnia 2011 roku przed Radą Praw Człowieka ONZ (A/HRC/18/NGO91), metoda szczelinowania hydraulicznego stwarza zagrożenie dla społecznego prawa człowieka do dostępu do czystej

wody, jak również „stanowi ryzyko nie do zaakceptowania i powinna zostać zakazana na całym świecie.”

W ekspertyzie „Wpływ szczelinowania hydraulicznego na środowisko podczas rozpoznawania i pozyskiwania gazu ziemnego – szczególnie ze złóż gazu łupkowego” (2014), Federalny Urząd Ochrony Środowiska [Umweltbundesamt] dochodzi do wniosku, iż: „Stan wiedzy na temat licznych aspektów tej niekonwencjonalnej metody pozyskiwania gazu ziemnego, jak również prognozowanego oddziaływania na środowisko naturalne oraz konkurowania o grunty użytkowe na chwilę obecną jest niepewny. Ze względu na daleko idące regulacje wyjątkowe [Ausnahmeregelungen] dotyczące ochrony środowiska w USA, nawet w przypadku pojawienia się podejrzenia często nie zachodzi możliwość zbadania sprawy (Centner 2014, str. 359ff).”

Wobec tego w związku ze szczelinowaniem hydraulicznym rodzą się pytania nie tylko o zagrożenie dla środowiska, lecz również o odpowiedzialność państwa za ochronę społecznych praw wynikających z Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz odpowiedzialność prawną przedsiębiorstw wykorzystujących tę metodę. Zgodnie z niedawnym zaleceniem Komisji Europejskiej z 22 stycznia 2014 roku (2014/70/UE) działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa stosujące metodę szczelinowania hydraulicznego nie może być postrzegana w oderwaniu od praw podstawowych i zasad uznanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (zob. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014H0070&from=DE>)

W wywiadzie dla Gazety Wyborczej z 9 listopada 2013 roku prof. Hans Joachim Schnellhuber, przewodniczący rady naukowej ds. globalnych zmian klimatycznych przy rządzie federalnym [Wissenschaftlicher Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen – WBGU], oświadczył, że Niemcy „z radością” importowałyby tani gaz łupkowy z Polski, co warunkowane jest m.in. podejrzliwością Niemców wobec Rosji. Obecnie Niemcy pokrywają ok. 1/3 swojego zapotrzebowania na gaz ziemny importem z Rosji, gdzie gaz wydobywany jest, w odróżnieniu do nieprzyjaznej dla środowiska metody szczelinowania hydraulicznego, z wykorzystaniem metod konwencjonalnych.

Oto wyciąg z rzeczonego wywiadu: „Oczywiście że dla Polski gaz łupkowy byłby świetnym mostem prowadzącym od węgla do energetyki odnawialnej. Zresztą sama technologia szczelinowania hydraulicznego mnie nie niepokoi. To jasne, że nie można jej stosować w gęsto zaludnionych krajach jak Niemcy. Można w wielkich i pustych jak Stany Zjednoczone czy mniejszych, ale słabo zaludnionych jak Polska. [...] Polska mogłaby nie tylko znacznie ograniczyć swoje emisje dwutlenku węgla, gdyby przerzuciła się na gaz łupkowy. Poprawiłaby też stan czystości swojego powietrza. [...] Wydaje mi się, że rząd Niemiec jest świetnie zorientowany w sytuacji Polski i że ją rozumie. Niemcy na pewno nie chcą spychać was do narożnika. [...] Wycofujemy się z energetyki atomowej i rozwijamy odnawialną, ale musimy ją czymś uzupełnić. Na razie robimy to tanim węglem brunatnym, ale z radością importowalibyśmy tani gaz z Polski zamiast drogiego z Rosji.” (źródło: http://wyborcza.pl/magazyn/1,134728,14919248,Czy_slonce_i_wiatr_sa_mniej_polskie_niz_wegiel_.html)

Propozycje kandydatur do rady naukowej ds. globalnych zmian klimatycznych przy rządzie federalnym wysuwane są przez federalną minister edukacji i badań naukowych, prof. dr. Johannę Wankę, oraz federalną minister środowiska, ochrony przyrody, budownictwa i bezpieczeństwa reaktorów, dr. Barbarę Hendricks. Według Federalnego Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych rolą rady jest przede wszystkim “analiza globalnych problemów

z zakresu środowiska i rozwoju, wskazywanie przyszłych problemów, jak również wypracowywanie zaleceń dotyczących działań i badań w kierunku przeciwdziałania zmianom klimatycznym” (zob: www.bmbf.de/de/13296.php). Rada, będąc gremium obradującym niejawnie i pełniącym funkcję doradczą przy rządzie federalnym, ma wpływ na ukierunkowanie niemieckiej polityki ekologicznej na obszarach istotnych dla polityki ekologicznej, energetycznej i klimatycznej, jak również na stanowisko Niemiec wobec ich sąsiadów.

Wypowiedź przewodniczącego rady miała miejsce w okresie negocjacji w sprawie celów energetyczno-klimatycznych Unii Europejskiej. Pod naciskiem Wielkiej Brytanii i Polski na początku 2014 roku zostały przyjęte ustalenia, w których zrezygnowano z wiążących przepisów w zakresie ochrony środowiska dotyczących szczelinowania hydraulicznego, jak również ze zbadania nieszkodliwości dla środowiska tak zwanych niekonwencjonalnych metod wydobywania gazu łupkowego.

Według raportu „Oil and Gas Reality Check 2013” opublikowanego przez firmę consultingową Deloitte, w Polsce przyznano dotychczas 111 koncesji na wydobywanie gazu prawie 30 przedsiębiorstwom. Dotychczas wykonano ok. 33 odwiertów próbnych, w tym odwiertów wykorzystujących metodę szczelinowania hydraulicznego, nie wydobywszy jednak gazu w ilościach handlowych. Polski rząd planuje osiągnąć taki poziom produkcji w 2015 roku, do 2020 roku planowane jest otwarcie kolejnych 270 odwiertów.

Uwagi wstępne rządu federalnego

Niektóre zagrożenia dla środowiska, związane z wykorzystywaniem technologii szczelinowania hydraulicznego, szczególnie w celu wydobywania gazu łupkowego, nie zostały jeszcze dostatecznie zbadane, dlatego też na chwilę obecną nie można takiego zagrożenia wykluczyć. W związku z powyższym Federalne Ministerstwo Gospodarki i Energii oraz Federalne Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody, Budownictwa i Bezpieczeństwa Reaktorów opracowały pakiet przepisów, mający na celu zapewnienie wszechstronnej ochrony zdrowia publicznego i wody pitnej. Planowane przepisy uwzględniają zarówno dotychczasowe badania naukowe dotyczące zagrożeń związanych z technologią szczelinowania hydraulicznego, jak również obawy obywateli. Planowany jest zakaz stosowania technologii szczelinowania hydraulicznego w celach komercyjnych, dozwolone mają być jedynie odwierty eksperymentalne.

Wypracowana w ten sposób ochrona pod względem prawnym oparta jest przede wszystkim na wytycznych ustawodawstwa krajowego. Ustawa zasadnicza oraz odpowiednie prawa sektorowe gwarantują w Niemczech bardzo wysoki poziom ochrony środowiska oraz społecznych praw człowieka; tym samym zobowiązania europejskie i międzynarodowe Niemiec są wypełniane w wystarczającym stopniu. W związku z tym można wykluczyć, iż przepisy dotyczące wydobywania gazu łupkowego będą naruszały międzynarodowe czy europejskie prawa społeczne, w szczególności Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych z 19 grudnia 1966 roku oraz Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej. Co więcej, proponowane zmiany prawa w znacznym stopniu wykraczają poza wymagany poziom ochrony tychże praw.

Niezależnie od tego, czy na szczeblu politycznym zapadnie decyzja za lub przeciw wykorzystywaniu technologii szczelinowania hydraulicznego, państwa członkowskie są zgodne, iż powinno stosować się pewne minimalne standardy ochrony zdrowia i środowiska,

jak również zapewnić udział zainteresowanej grupy obywateli. W związku z tym rząd federalny popiera komunikat i zalecenie Komisji Europejskiej z dnia 22 stycznia 2014 roku w sprawie podstawowych zasad rozpoznawania i wydobywania węglowodorów (takich jak gaz łupkowy) z zastosowaniem intensywnego szczelinowania hydraulicznego (2014/70/EU). Część zaleceń została włączona do projektu przepisów regulujących szczelinowanie hydrauliczne.

Ponadto przestrzeganie społecznych praw człowieka ma dla rządu federalnego bardzo duże znaczenie. Dla przestrzegania tych praw istotne są nie tylko Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz Europejska Karta Społeczna, lecz również szereg międzynarodowych porozumień ramowych. Dlatego też rząd federalny opowiada się za tym, by – niezależnie od zagrożeń związanych z technologią szczelinowania hydraulicznego – niemieckie przedsiębiorstwa prowadziły swoją działalność gospodarczą z uwzględnieniem uznawanych w skali międzynarodowej instrumentów i inicjatyw, takich jak Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw międzynarodowych, Trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy, czy Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka.

1. W których krajach europejskich są obecnie, zgodnie ze stanem wiedzy rządu federalnego, prowadzone odwierty w celu rozpoznania lub wydobywania gazu łupkowego i jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat oddziaływania odwiertów na ludzi i środowisko naturalne?

Według informacji rządu odwierty prowadzone są obecnie w Wielkiej Brytanii i Polsce. Rząd nie posiada wiedzy o szkodliwym oddziaływaniu odwiertów na ludzi i środowisko naturalne.

2. Które europejskie i krajowe przepisy z zakresu ochrony środowiska regulują poszukiwanie, próbne odwierty i wydobywanie gazu łupkowego?

Komisja Europejska w zaleceniu z dnia 22 stycznia 2014 roku przedstawiła podstawowe zasady rozpoznawania i wydobywania węglowodorów (takich jak gaz łupkowy) z zastosowaniem intensywnego szczelinowania hydraulicznego (2014/70/EU). Przepisy mające zastosowanie do działań w zakresie rozpoznawania, próbnych odwiertów i wydobywania gazu łupkowego Komisja wyszczególniła w punkcie 7 zalecenia. Zalecenie Komisji oparte jest na obowiązujących przepisach prawa Unii Europejskiej. Komisja zaleca państwom członkowskim m.in. ocenę oddziaływania na środowisko, zbadanie jakości wody, gleby i powietrza, poinformowanie zainteresowanej grupy obywateli, a także stosowanie dobrych praktyk branżowych. Kraje członkowskie mają informować o wprowadzonych środkach. Komisja dokona oceny, na ile takie podejście skutkuje stosowaniem zasad zawartych w zaleceniu i zapewni obywatelom, operatorom i instytucjom państwowym przewidywalność i jasność. Komisja w ciągu 18 miesięcy od opublikowania zalecenia w Dzienniku Urzędowym przedstawi Parlamentowi i Radzie Europejskiej wyniki przeglądu skuteczności. Na podstawie tych wyników Komisja podejmie decyzję, czy konieczne jest złożenie wniosków legislacyjnych zawierających rozwiązania prawne.

Na poziomie krajowym rozpoznawanie, próbne odwierty oraz wydobywanie gazu łupkowego są obecnie regulowane przede wszystkim przez federalną ustawę górnictwą [Bundesberggesetz], ogólne federalne rozporządzenie w sprawie górnictwa [Allgemeine Bundesbergverordnung], ustawę o gospodarce wodnej [Wasserhaushaltsgesetz], rozporządzenie w sprawie wód gruntowych [Grundwasserverordnung], ustawę o gospodarce o obiegu zamkniętym i gospodarowaniu odpadami [Kreislaufwirtschaft- und Abfallgesetz], federalną ustawę o ochronie środowiska [Bundesnaturschutzgesetz], ustawę o ocenie oddziaływania na

środowisko [Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung], rozporządzenie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w zakresie górnictwa [UVP-Verordnung Bergbau], ustawę o szkodach dla środowiska [Umweltschadengesetz], rozporządzenie w sprawie rurociągów [Rohrfernleitungsverordnung], jak również rozporządzenia krajów związkowych w sprawie zakładów wykorzystujących środki stwarzające zagrożenie dla wód [Verordnung über Anlagen zum Umgang mit wassergefährdenden Stoffen], rozporządzenia krajów związkowych w sprawie odwiertów [Tiefbohrverordnung], jak również rozporządzenia krajów związkowych w sprawie wyznaczania rezerwatów wodnych [Verordnung zur Aufweisung von Wasserschutzgebieten].

W celu usunięcia obecnych luk prawnych, rząd federalny planuje opracowanie bardziej szczegółowych regulacji w zakresie technologii szczelinowania hydraulicznego i związanych z nią odwiertów. Planowany w tym celu pakiet regulacji składał się będzie z trzech regulacji zbiorczych [Mantelregelungen], zmieniających

1. ustawę o gospodarce wodnej i federalną ustawę o ochronie środowiska
2. rozporządzenie w sprawie badania nieszkodliwości dla środowiska w zakresie górnictwa i ogólne federalne rozporządzenie w sprawie górnictwa, jak również
3. federalną ustawę górniczą i rozporządzenie w sprawie obszarów oddziaływania górnictwa [Einwirkungsbereichs-Bergverordnung].

W sprawie powyższego pakietu regulacji zostały rozpoczęte konsultacje z krajami związkowymi i zrzeszeniami (zob.: www.bmub.bund.de i www.bmwi.bund.de).

3. Jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat działań innych państw europejskich w kierunku uregulowania wydobycia gazu łupkowego na poziomie prawa krajowego, europejskiego i międzynarodowego?

Rządowi federalnemu jest znany fakt, że inne kraje członkowskie uchwaliły już lub przygotowują specjalne przepisy w zakresie wydobycia gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego. Do krajów tych należą m.in. Polska, Wielka Brytania, Austria i Holandia. We Francji wydobycie gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego zostało zakazane w 2011 roku. Rząd federalny nie posiada dokładnych informacji na temat ustawodawstwa poszczególnych krajów w tym zakresie. Komisja Europejska jednak niedawno przygotowała kwestionariusz w tej sprawie. Rządowi nie jest również wiadomo, czy i w jakim stopniu inne kraje członkowskie dążą do uchwalenia regulacji prawnych na poziomie europejskim lub międzynarodowym.

4. Jakie stanowisko prezentowała lub prezentuje obecnie Republika Federalna Niemiec w Radzie Europejskiej lub też w innych odpowiedzialnych instytucjach europejskich odnośnie ustalenia minimalnych standardów w celu uregulowania technologii szczelinowania hydraulicznego lub też jej zakazu?

Rząd federalny uznaje obecne instrumenty prawne wynikające z prawodawstwa europejskiego za wystarczające do zagwarantowania ochrony środowiska podczas procesu rozpoznawania i eksploatacji złóż gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego. Zalecenie Komisji Europejskiej pozostawia krajom członkowskim wystarczająco wiele możliwości kształtowania ustawodawstwa krajowego.

5. Czy zdaniem rządu federalnego oraz innych państw sygnatariuszy Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, z zawartych tam społecznych praw człowieka, mianowicie prawa do czystej wody oraz prawa do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia, których zakres obowiązywania został określony w komentarzach ogólnych (General Comments) do treści paktu (GC nr 15 (2002) oraz GC nr 14 (2000)), wynikają przesłanki prawne istotne dla uchwalania przepisów z zakresu prawa wodnego i górniczego regulujących wydobycie gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego?

Prawa ustanowione przez Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych na poziomie krajowym odzwierciedlone są w niemieckim porządku prawnym, w szczególności w ustawie zasadniczej oraz w odpowiednich ustawach sektorowych [Fachgesetze]. Ustawa zasadnicza zobowiązuje ustawodawcę do szczególnego uwzględnienia zasady ochrony zdrowia podczas prac nad nowelizacjami przepisów. Dostęp do wody gwarantowany jest przez zawartą w ustawie zasadniczej zasadę zabezpieczenia warunków bytowych.

Podczas prac nad nowymi przepisami regulującymi wykorzystywanie technologii szczelinowania hydraulicznego ochrona zdrowia stanowi najwyższy priorytet. W związku z tym liczne zakazy i ograniczenia zawarte w projekcie w znacznym stopniu wykraczają poza minimalne standardy wynikające z prawodawstwa. Jako że w Niemczech wykorzystywanych jest obecnie ok. 20 procent dostępnych zasobów wodnych, jak również biorąc pod uwagę liczne restrykcje związane z rezerwatami wodnymi i ujęciami wody, dostęp do wody nie jest w Niemczech zagrożony.

6. Czy rząd federalny może wykluczyć, że przedsiębiorstwa powiązane ze stosowaniem kontrowersyjnej metody szczelinowania hydraulicznego, otrzymują gwarancje państwowe dla inwestycji zagranicznych, w tym gwarancje inwestycji [Investitionsгарантиen], gwarancje eksportowe [Hermes-Bürgschaft] lub inne gwarancje państwowe (prosimy o podanie łącznej kwoty, nazw projektów, uczestniczących instytucji i przedsiębiorstw w latach 2004-2014)?

Rząd federalny wdrożył odpowiednie mechanizmy obejmujące swym działaniem gwarancje kredytów eksportowych, gwarancje inwestycji oraz niepowiązane kredyty nabywcy [unangebundene Finanzkredite], w ramach których sprawdzane jest zagrożenie ekologiczne oraz społeczne projektów. Gwarantują one również przestrzeganie międzynarodowych standardów Grupy Banku Światowego. Obowiązuje także zasada, że jeśli istnieją przesłanki wskazujące na możliwość wystąpienia poważnego zagrożenia ekologicznego lub społecznego, dokonuje się oceny ryzyka niezależnie od tego, czy projekt podlega pod zakres stosowania międzynarodowych umów ramowych takich jak wspólne koncepcje OECD [OECD Common Approaches], które odnoszą się do standardów Grupy Banku Światowego.

W ramach przyjętych mechanizmów identyfikacji ryzyka, jak również oceny oddziaływania ekologicznego i społecznego, nie stwierdzono dotychczas projektów które są powiązane z wydobyciem gazu łupkowego.

7. Jakie stanowisko przyjmuje Republika Federalna Niemiec w obrębie Unii Europejskiej lub na forum odpowiedzialnych gremiów Narodów Zjednoczonych w sprawie żądań społeczeństwa obywatelskiego, by pociągnąć do odpowiedzialności przedsiębiorstwa wydobywające gaz łupkowy za powstałe wskutek ich działalności gospodarczej koszty społeczne wynikające z ewentualnego złamania społecznych praw człowieka ustanowionych przez Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz

Europejską Kartę Społeczną, tj. prawa do czystej wody i ochrony zdrowia, jak również prawa do godnego mieszkania?

Rząd federalny nie posiada informacji, czy taka debata odbyła się w obrębie Unii Europejskiej lub na forum gremiów międzynarodowych. Rząd federalny jest zdania, że przedsiębiorstwa wydobywające gaz łupkowy powinny ponosić odpowiedzialność za wywołane przez siebie szkody. Zgodnie z nowymi przepisami dotyczącymi szczelinowania hydraulicznego, ciężar dowodu za powstałe szkody górnicze będzie spoczywał na przedsiębiorstwach.

8. Jakie kroki podjął rząd federalny na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym by chronić ludzi przed łamaniem społecznych praw człowieka gwarantowanych przez Międzynarodowy Pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, a wynikających z wydobywania gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego, szczególnie ewentualnych przypadków łamania przez przedsiębiorstwa prawa do czystej wody i prawa do ochrony zdrowia, jak również prawa do godnego mieszkania i ochrony przed eksmisją lub wywłaszczeniem?

11. W jaki sposób Republika Federalna Niemiec postrzega swoją odpowiedzialność za zagwarantowanie przestrzegania społecznych praw człowieka przez niemieckie przedsiębiorstwa zagranicą, szczególnie praw wynikających z Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz Europejskiej Karty Społecznej?

12. W jaki sposób Republika Federalna Niemiec postrzega swoją odpowiedzialność za zagwarantowanie przestrzegania standardów pracy i standardów socjalnych przez niemieckie przedsiębiorstwa zagranicą, szczególnie w związku z wydobywaniem gazu łupkowego?

Ze względu na zbieżność tematyczną odpowiedź na pytania 8, 11 i 12 została udzielona zbiorczo.

W uwagach wstępnych rządu federalnego oraz w odpowiedzi na pytanie 5 podkreślono, iż krajowe ustawodawstwo w wystarczającym stopniu chroni przed łamaniem wymienionych praw. Na poziomie Unii Europejskiej Komisja Europejska opracowała komunikat i zalecenie z dnia 22 stycznia 2014 roku w sprawie podstawowych zasad rozpoznawania i wydobywania węglowodorów (takich jak gaz łupkowy) z zastosowaniem intensywnego szczelinowania hydraulicznego (2014/70/EU).

Rząd federalny przykłada wielką wagę do przestrzegania społecznych praw człowieka, jak również do przestrzegania standardów pracy i standardów socjalnych. Dla przestrzegania tych praw istotny jest, poza Międzynarodowym paktem praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz Europejską Kartą Społeczną, szereg międzynarodowych umów ramowych. Dlatego też rząd federalny opowiada się za tym, by niemieckie przedsiębiorstwa prowadziły swoją działalność gospodarczą z uwzględnieniem uznawanych w skali międzynarodowej instrumentów i inicjatyw takich jak Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw międzynarodowych, Trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy, czy Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka. Wszystkie państwa członkowskie OECD, jak również państwa sygnatariusze wytycznych OECD, ustanowiły krajowe punkty kontaktowe, do których można zgłaszać przypadki łamania wytycznych. krajowy punkt kontaktowy OECD rządu federalnego znajduje się w Federalnym Ministerstwie Gospodarki i Energii. Przyjmowane i sprawdzane są w nim skargi, jak również wszczynane ewentualne postępowania pojednawcze pomiędzy

skarżącymi a przedsiębiorcami. Rząd federalny uruchomi w przeciągu następnych dwóch lat, pod kierownictwem Federalnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i z uwzględnieniem przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego oraz biznesu, krajowy plan działania pt. „Gospodarka a prawa człowieka” mający na celu wdrożenie wytycznych ONZ. Odpowiedzialność przedsiębiorstw uczestniczących w łańcuchu dostaw będzie też odgrywała znaczącą rolę dla grupy G7, jak również forum CSR rządu federalnego [Corporate Social Responsibility – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw]. Rząd federalny nie widzi obecnie potrzeby szczegółowego uregulowania prawnego wydobycia gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego w tym zakresie.

Nie tylko w kontekście wydobycia gazu łupkowego, lecz w odniesieniu do całej gospodarki, rząd federalny wspiera inicjatywy mające na celu zwiększenie odpowiedzialności społecznej i ekologicznej przedsiębiorstw.

9. Jakie rozwiązanie prawne rząd federalny przyjął na szczeblu krajowym lub też planuje przyjąć na szczeblu międzynarodowym w celu zagwarantowania, iż w wyniku wydobycia gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego nie będą łamane społeczne prawa człowieka?

Wyszczególnione w odpowiedzi na pytanie 2 obecne i przewidziane na przyszłość rozwiązania prawne na szczeblu krajowym mają na celu przede wszystkim ochronę wody oraz zdrowia publicznego. Tym samym gwarantują, iż przy wydobyciu gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego nie zostanie naruszone prawo do czystej wody i ochrony zdrowia.

Klasyczne społeczne prawa człowieka, wynikające z Powszechnej deklaracji praw człowieka, zostały uszczegółowione i usankcjonowane prawnie na poziomie międzynarodowym poprzez Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Na chwilę obecną rząd federalny nie planuje żadnych inicjatyw dążących do dalszych regulacji na poziomie międzynarodowym.

10. Jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat zapisów dotyczących importu gazu i ropy na teren Unii Europejskiej w planowanych lub już zawartych układach stowarzyszeniowych pomiędzy państwami członkowskimi a krajami trzecimi? Jaka korzyść wynika z tych międzynarodowych umów dla przedsiębiorstw działających w tym sektorze?

Układy stowarzyszeniowe pomiędzy Unią Europejską a krajami trzecimi zwykle zawierają artykuł dotyczący energii. Artykuł ten obejmuje ustalenia dotyczące współpracy i wsparcia w ramach sektora energetycznego. Nie obejmuje on jednak zapisów dotyczących importu gazu i ropy na teren Unii Europejskiej.

Przewidziana w układach stowarzyszeniowych harmonizacja standardów poszczególnych państw ze standardami Unii Europejskiej zwiększa atrakcyjność inwestycyjną dla zagranicznych przedsiębiorstw. Poprzez zbliżanie prawa krajowego do prawodawstwa Unii Europejskiej poszczególne kraje zwiększają konkurencyjność własnych przedsiębiorstw na rynku UE. W przypadku krajów Bałkanów Zachodnich oraz Turcji wspiera się w ten sposób proces zbliżania prawa krajowego do prawodawstwa europejskiego wymagany w ramach procedury akcesji.

13. Jakie plany i przemyslenia ma Republika Federalna Niemiec wobec dopuszczenia importu gazu łupkowego z krajów europejskich, w szczególności z Polski, Rumunii, Ukrainy czy

Holandii?

Nie istnieją krajowe przepisy regulujące import gazu. W Niemczech dostawcy gazu mają prawo sami decydować o swoich źródłach. Nie rozważa się żadnych ograniczeń w tym zakresie.

14. Którzy przedstawiciele rządu federalnego prowadzili w latach 2012 do 2014 włącznie rozmowy na temat możliwego importu gazu łupkowego z Polski? Z jakimi partnerami ze strony polskiej odbyły się spotkania lub wymiana informacji (prosimy o wyszczególnienie poszczególnych federalnych ministerstw lub instytucji wraz z datą i treścią rozmów)?

W Niemczech dostawcy gazu mają prawo sami decydować o swoich źródłach. Nie odbyły się żadne rozmowy na ten temat z udziałem członków rządu federalnego.

15. Czy w latach 2012 do 2014 włącznie strona polska kierowała do rządu federalnego propozycje rozmów na temat ewentualnego eksportu gazu łupkowego lub współpracy przy jego wydobyciu (jeśli tak, prosimy o podanie daty)?

Nie było żadnych propozycji rozmów na ten temat z przedstawicielami rządu federalnego.

16. Czy rząd federalny rozważa import gazu łupkowego z Polski lub innych krajów jako możliwość uniezależnienia się od importu gazu z Federacji Rosyjskiej, który nie jest pozyskiwany metodą szczelinowania hydraulicznego?

Rząd federalny nie planuje ani nie rozważa przyjęcia takiego rozwiązania. W Niemczech dostawcy gazu mają prawo sami decydować o swoich źródłach. Rząd federalny nie ingeruje w to w żaden sposób. Nie istnieją też żadne przepisy krajowe regulujące kraj pochodzenia lub jakość gazu ziemnego.

17. Czy rząd federalny podziela zdanie przewodniczącego rady naukowej ds. globalnych zmian klimatycznych przy rządzie federalnym, prof. Hansa Joachima Schellhubera, jakoby Polska miała być krajem „słabo zaludnionym”, w którym – w przeciwieństwie do Niemiec – metoda szczelinowania hydraulicznego może być stosowana bez obaw o dobro ludzi, zwierząt i środowiska?

Ocena zagrożeń dla ludzi, zwierząt i środowiska wynikających ze stosowania metody szczelinowania hydraulicznego w Polsce należy do polskich władz.

18. Czy rząd federalny podziela zdanie przewodniczącego rady naukowej ds. globalnych zmian klimatycznych przy rządzie federalnym, prof. Hansa Joachima Schellhubera, który twierdzi, iż poprzez stosowanie metody szczelinowania hydraulicznego można by zmniejszyć emisję dwutlenku węgla w Polsce lub w innych krajach?

To, czy stosowanie metody szczelinowania hydraulicznego w celu pozyskiwania gazu ziemnego doprowadzi w Polsce lub w innych krajach do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla, zależy od wielu czynników. Przy wykorzystaniu najnowszych rozwiązań technologicznych, pod pewnymi warunkami gaz łupkowy może wykazywać mniejszy ślad węglowy niż paliwa kopalne, takie jak węgiel czy ropa naftowa. Patrząc jednak na sprawę globalnie, należy wziąć pod uwagę, że zmniejszenie zużycia węgla i ropy w jednym kraju może doprowadzić do zwiększonej podaży i zużycia w innych krajach. Co więcej gaz łupkowy może wyprzeć nie tylko paliwa kopalne, lecz również technologie energetyczne i energooszczędne

przyjazne środowisku.

19. Jaka rolę i znaczenie ma według wiedzy rządu federalnego działalność finansowa Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych Allianz Polska S.A., będącej spółką córką Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji Allianz Polska S.A., szczególnie biorąc pod uwagę oferowane produkty finansowe takie jak Allianz Shale FIZ, ukierunkowane na stosowanie szczelinowania hydraulicznego w Polsce? Czy według wiedzy rządu federalnego niemieckie lub europejskie przedsiębiorstwa posiadają udziały w spółce (jeśli tak, w jakiej wysokości)?

Poza ogólnie dostępnymi źródłami informacji (np. www.allianz.pl/files/ANE_06.2014.pdf), rząd federalny nie posiada informacji na temat udziału niemieckich lub europejskich przedsiębiorstw w „Allianz Shale FIZ”.

20. Jaka wiedzę posiada rząd federalny na temat profilu działalności i zaangażowania Wintershall Holding, będącej spółką córką BASF, w Polsce i innych krajach europejskich, szczególnie w związku z wydobyciem gazu łupkowego (prosimy o uporządkowanie według złóż gazu i udziałów)?

Rząd federalny nie posiada informacji na temat działalności Wintershall związanej z wydobyciem gazu łupkowego w Polsce lub w innych krajach europejskich.

21. Jaki wpływ na zezwolenia na odwierty w strefach przygranicznych ma według informacji rządu federalnego zwiększenie przez koncern Gazprom do 100% udziałów w dwóch dotychczas wspólnie kierowanych spółkach trudniących się handlem i magazynowaniem gazu (firmy Wingas i Astora)?

Planowana na koniec 2014 roku wymiana aktywów pomiędzy BASF a Gazpromem nie doszła do skutku. Działalność polegająca na handlu i magazynowaniu gazu będzie, tak jak dotychczas, prowadzona jako joint venture pomiędzy Gazpromem i spółką z grupy BASF, Wintershall.

22. Jaka wiedzę posiada rząd federalny na temat planów firm ExxonMobil, Chevron Corporation i innych przedsiębiorstw związanych z wydobyciem gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego na terenie Niemiec, jak również innych krajów europejskich, w szczególności Polski, Rumunii i Ukrainy?

Rząd federalny posiada ogólne informacje, że poszczególne przedsiębiorstwa są zainteresowane zbadaniem złóż gazu łupkowego w Niemczech, np. poprzez odwierty rozpoznawcze. Rząd nie posiada informacji na temat dokładnych planów rzeczonych przedsiębiorstw na terenie Niemiec lub zagranicą.

23. Jakie rozmowy lub porozumienia dotyczące wydobycia gazu łupkowego, ograniczenia emisji dwutlenku węgla, wydobycia węgla czy wspierania energii atomowej są prowadzone lub zostały zawarte pomiędzy Republiką Federalną Niemiec a Rzeczpospolitą Polską i jakie niemieckie instytucje, ministerstwa czy placówki, kiedy, z czyjej inicjatywy i w jakim charakterze brały w nich udział (prosimy o spis z lat 2004 do 2014)?

Jakie finansowane przez rząd federalny placówki publiczne lub naukowe biorą lub brały w udział w tych rozmowach?

Nie istnieje żadne porozumienie dotyczące wydobycia gazu łupkowego, wydobycia węgla czy wspierania energii atomowej pomiędzy Republiką Federalną Niemiec a Rzeczpospolitą

Polską. Ograniczenie emisji dwutlenku węgla w sektorze energetycznym regulowane jest przez europejski handel uprawnieniami do emisji i również nie jest przedmiotem żadnego porozumienia dwustronnego.

W ramach ustanowionego w 2011 roku przez Polsko-Niemiecką Radę Ochrony Środowiska dialogu dotyczącego polityki energetyczno-klimatycznej prowadzone są z polskim rządem nieprzerwanie rozmowy na szczeblu kierowniczym i roboczym.

W ramach rozmów przedstawiciele rządów Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej regularnie prowadzona jest wymiana na temat stanowisk i środków z zakresu polityki energetycznej. Rozmowy te nie mają jednak na celu osiągnięcia porozumienia, a jedynie lepsze wzajemne zrozumienie polityki energetyczno-klimatycznej Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej. Dodatkowo prowadzony jest ścisły dialog z polskim rządem na poziomie Unii Europejskiej w sprawie dossier energetyczno-klimatycznego. Tego typu kontakty zwykle nie są szczegółowo dokumentowane, dlatego też nie jest możliwe stworzenie listy wyszczególniającej poszczególne spotkania.

24. Czy rząd federalny finansuje projekty badawcze, których przedmiotem są ekologiczne skutki wydobywania gazu łupkowego, jak również wpływ wydobywania gazu łupkowego na społeczne prawa człowieka (jeśli tak, jaką kwotą, jeśli nie, dlaczego nie)?

Obecnie rząd federalny nie finansuje projektów badawczych, których przedmiotem jest wydobywanie gazu łupkowego i szczelinowanie hydrauliczne.

25. Jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat toczonych lub zakończonych sporów prawnych przed sądami krajów członkowskich, których przedmiotem są lub były odwierty próbne w poszukiwaniu gazu łupkowego lub odwierty w celu jego pozyskiwania, a podstawą/powodem jest lub było zagrożenie podstawowych społecznych praw człowieka, wyszczególnionych w Karcie Narodów Zjednoczonych?

Rząd federalny nie posiada informacji na temat sporów prawnych prowadzonych przed sądami krajowymi państw członkowskich, których przedmiotem jest ocenienie działań wydobywczych gazu łupkowego pod kątem ochrony społecznych praw człowieka.

26. Jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat badań dotyczących występowania emisji czynników zanieczyszczających wodę i powietrze, jak również oddziaływania nadkładu, odpadów, podszadek i dodatków uszlachetniających na ludzi, zwierzęta i środowisko w związku ze stosowaniem metody szczelinowania hydraulicznego w Europie, USA i Kanadzie od roku 2000 (prosimy o posortowanie według daty, miejsca, rodzaju toksycznego zanieczyszczenia, operatora, jak również o informację, czy powstały i jakie były koszty usunięcia zanieczyszczenia)?

27. Jaką wiedzę posiada rząd federalny na temat doświadczeń z obchodzeniem się z **powstającymi w dużych ilościach w trakcie szczelinowania hydraulicznego wpływami w Europie, jak również w USA i Kanadzie, dla których utylizacji nie zostały obecnie określone żadne normy europejskie (jeśli zostały, jakie są to normy) oraz z ich przechowywaniem?**

Ze względu na zbieżność tematyczną odpowiedź na pytania 26 i 27 została udzielona zbiorczo.

Poniższe ekspertyzy przygotowane na zlecenie Federalnego Ministerstwa Środowiska, Ochrony Przyrody, Budownictwa i Bezpieczeństwa Reaktorów zawierają informacje dotyczące doświadczeń z rozpoznawaniem i eksploatacją złóż gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego w Europie i USA:

Wpływ na środowisko stosowania metody szczelinowania hydraulicznego do rozpoznawania i pozyskiwania gazu ziemnego ze złóż niekonwencjonalnych – ocena ryzyka, zalecane działania oraz ewaluacja obowiązujących regulacji prawnych i struktur administracyjnych (2012) oraz Wpływ na środowisko stosowania metody szczelinowania hydraulicznego do rozpoznawania i pozyskiwania gazu ziemnego, w szczególności ze złóż gazu łupkowego – koncepcja monitorowania wód gruntowych, rejestr chemikaliów używanych do szczelinowania hydraulicznego, utylizacja wypływów, obecny stan wiedzy na temat bilansu emisji i śladu węglowego, sejsmiczność indukowana, równowaga naturalna, krajobraz i różnorodność biologiczna (2014).

Szczególnie w drugiej ekspertyzie analizowany jest wpływ pozyskiwania gazu łupkowego w Ameryce Północnej, oceniane są jego zagrożenia pod względem technicznym i naukowym oraz formułowane zalecenia. Doświadczenia z USA pokazują, że zanieczyszczenia wód gruntowych oraz emisje metanu do atmosfery przy wydobyciu gazu łupkowego za pomocą szczelinowania hydraulicznego występowały przede wszystkim wskutek uszkodzeń odwiertów rozpoznawczych i eksploatacyjnych oraz ich nieprawidłowego wykonywania. W drugiej ekspertyzie dokonano również analizy występujących w Stanach Zjednoczonych i w Europie niedociągnięć w zarządzaniu wypływami, jak również przedstawiono konkretne zalecenia.

Obie ekspertyzy oraz ich ocena ekspercka przeprowadzona przez Federalny Urząd Ochrony Środowiska (UBA 2014: Wydobycie gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego – ocena ekspercka z zakresu energetyki i ochrony środowiska) są dostępne pod adresem www.umweltbundesamt.de/themen/wasser/gewaesser/grundwasser/nutzung-belastungen/fracking

28. Czy rząd federalny jest w stanie wykluczyć, że w przyszłości koncerny gazowe, powołując się na klauzulę ochrony inwestycji zawartą w negocjowanych obecnie z USA (TTIP) i Kanadą (CETA) porozumieniach handlowych, podejmą kroki prawne przeciwko planowanym przez rząd federalny regulacjom dotyczącym szczelinowania hydraulicznego?

Zarówno osoby fizyczne, jak i prawne dysponują na mocy prawa niemieckiego środkami prawnymi, umożliwiającymi kontrolę sądową projektów ustaw. Natomiast sąd nie może zobowiązać państwa w wyniku postępowania arbitrażowego z udziałem państwa i inwestora do zmiany przepisów.

Co więcej, zgodnie z projektem CETA chronione mają być tylko takie inwestycje, które są zgodne z prawem państwa, w którym są realizowane. Jako że Republika Federalna Niemiec planuje – jeśli w ogóle – prawnie dopuścić szczelinowanie hydrauliczne tylko w szczególnych przypadkach, kanadyjscy inwestorzy byliby zobligowani do uznania tego prawa. Również TTIP będzie zawierało ten przepis, przy czym negocjacje dotyczące możliwych przepisów dotyczących ochrony inwestycji zostały obecnie wstrzymane przez Komisję Europejską w celu ewaluacji wyników przeprowadzonych w tej dziedzinie konsultacji.